



## พยาธิใบไม้ตับ ( *Opisthorchis viverrini* )

### พยาธิใบไม้ตับ

เป็นพยาธิใบไม้ ตัวเต็มวัยจะมีลักษณะรูปร่างคล้ายใบหอกมีลำตัวเรียบ ยาว 1.0 - 2.5 เซนติเมตร กว้าง 0.3 - 0.5 เซนติเมตร มีลำตัวบางแบนและโปร่งแสง พยาธิใบไม้ตับจะมีอวัยวะสืบพันธุ์ของทั้งเพศผู้และเพศเมียอยู่ในตัวเดียวกันจะอาศัยอยู่ในทางเดินน้ำดี

### แหล่งที่พบ พยาธิใบไม้ตับ

พยาธิใบไม้ตับ พบมากในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งประเทศไทย ลาว กัมพูชา และเวียดนามใต้ โดยพบปนเปื้อนอยู่ในปลาน้ำจืดในแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ปลาตะเพียน ปลาชิว ปลาสร้อย ปลาชวานา และปลาแก้มช้ำ

### การเข้าสู่ร่างกาย

คนได้รับพยาธิใบไม้ตับเข้าสู่ร่างกายโดยการบริโภคปลาน้ำจืดตระกูลปลาตะเพียนที่มีระยะติดต่อ (metacercaria) แบบดิบๆ หรือสุกๆ ดิบๆ เช่น ปลาตะเพียน ปลาชิว ปลาสร้อย ปลาชวานา และปลาแก้มช้ำ เป็นต้น ผลิตจะเจริญเป็นตัวเต็มวัยอาศัยอยู่ในท่อน้ำดีในตับ เมื่อไข่ที่ปนออกมากับอุจจาระตกลงไปในน้ำ ตัวอ่อนจะออกจากไข่แล้วเข้าไปในโฮสต์ตัวกลางตัวที่หนึ่ง คือ หอยน้ำจืด ตัวอ่อนออกจากหอยแล้วเข้าสู่โฮสต์ตัวกลางตัวที่สอง คือ ปลาน้ำจืดและเจริญเป็นระยะติดต่อต่อไป

### อันตรายของ พยาธิใบไม้ตับ

อาการของคนที่ติดพยาธิชนิดนี้จะขึ้นอยู่กับจำนวนของพยาธิที่มีอยู่ในร่างกาย ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะไม่มีอาการเด่นชัดถ้าติดพยาธิจำนวนน้อย ส่วนผู้ป่วยที่ติดพยาธิจำนวนมากจะมีอาการตับโต

ตัวเหลือง จนถึงอาหารไม่ย่อย เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่าการติดพยาธิใบไม้ตับแบบเรื้อรังอาจมีความเสี่ยงต่อการเกิดมะเร็งท่อน้ำดี (cholangiocarcinoma) (Kurathong et al., 1985) ซึ่งเป็นมะเร็งตับชนิดที่พบได้บ่อยที่สุดในประเทศไทย (Sripa & Pairojkul, 2008) อุบัติการณ์ของมะเร็งท่อน้ำดีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ระบาดของโรคพยาธิใบไม้ตับในผู้ชายและผู้หญิงสูงถึง 97.8 และ 39.0 คน ต่อประชากร 100,000 คน ตามลำดับ (Parkin et al., 1997)

ในประเทศไทยพยาธิใบไม้ตับเป็นพยาธิที่เป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข มีรายงานผู้ติดพยาธิชนิดนี้ประมาณ 8 ล้านคน (Sripa et al., 2011) โดยพบว่าภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นแหล่งระบาดหลักและมีความชุกของพยาธิใบไม้ตับสูงกว่าภาคอื่น รายงานเมื่อปี พ.ศ. 2546 พบความชุกในภาคเหนือร้อยละ 19.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 15.7 ภาคกลางร้อยละ 3.8 ส่วนภาคใต้ไม่มีรายงานการติดพยาธิ (Jongsuksuntigul & Imsomboon, 2003) จากรายงานในปี พ.ศ. 2554 พบความชุกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ 20.39 (Wattanayingcharoenchai et al., 2011) ซึ่งสูงกว่าที่ได้รายงานไว้ และพบว่าการระบาดของโรคพยาธิใบไม้ตับมีความสัมพันธ์กับลักษณะทางภูมิประเทศ เนื่องจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีแหล่งน้ำจืดจำนวนมากซึ่งเป็นที่อยู่ของปลาและหอย อีกทั้งการสุขาภิบาลในชนบทยังไม่ดีพอ ประชาชนไม่ถ่ายอุจจาระลงในห้องสุขาทำให้ไข่พยาธิตกลงสู่แหล่งน้ำ



## วิธีป้องกัน

- ไม่ส่งเสริมการใช้ดินที่ไม่ผ่านการฆ่าเชื้อ เช่น อุจจาระของมนุษย์เป็นอาหารใน ฟาร์มเพาะเลี้ยงปลา
- ตำแหน่งของบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจำเป็น ต้องอยู่ในบริเวณที่ห่างจากการปน เปื้อนน้ำจากการชะล้างสิ่งปฏิกูล
- เลือกบริโภคอาหารจากปลาน้ำจืดที่ปรุง รุหรือทำให้สุกก่อนทุกครั้ง โดยเฉพาะ ปลาน้ำจืดตระกูลปลาตะเพียน

## เอกสารอ้างอิง

1. Report of a Joint FAO/WHO expert meeting. Multicriteria-based ranking for risk management of foodborne parasites. 24 October 2012.
2. อูมาพร ทาไชสง. 2555. ปรสิตก่อโรคที่ ติดต่อผ่านทางอาหารและน้ำที่สำคัญใน ประเทศไทย. วารสารวิทยาศาสตร์ บุรพา. 17(2) : 212-220.
3. รศ.ดร.นพ.คม สุคนธสรรรพ์. คณะ แพทยศาสตร์ ภาควิชาปรสิตวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. พยาธิใบไม้ตับ (Liver Fluke). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.med.cmu.ac.th/dept/parasite/public/Trichinosis.htm>. (วันที่ค้นข้อมูล : 12 มิถุนายน 2557).